

Scherven van hybride identiteit

door **Claudio Magris**

Geschreven voor 10 jaar Het beschrijf en voorgelezen tijdens de feestavond '10 schrijvers voor 10 jaar Het beschrijf', in de KVS op 21 november 2008. Het thema van de avond was 'hybride identiteiten'.

1.

Op de eerste bladzijde van *Mijn Karstgebergte*, het boek waarmee hij in 1912 Triëst in feite op de literaire kaart heeft gezet, zou Scipio Slataper zijn lezers willen zeggen dat hij op de Karst geboren is, of in Kroatië, of in Moravië. Dat klopt natuurlijk niet, want Slataper is in Triëst geboren, maar dat hij het toch zegt, komt omdat hij de anderen, Italianen net als hij, duidelijk wil maken dat hij zich wel Italiaan voelt – niet voor niets zal hij kort daarop in de eerste wereldoorlog sneuvelen voor de Italiaanse zaak – maar een bijzonder soort Italiaan, een die tegelijk ook een beetje Slavisch, een beetje Duits is. Aan zijn vrouw schrijft hij: 'Je weet dat ik Slavisch, Duits en Italiaans ben.' Slatapers genie bestaat echter in het beseft dat hij zijn identiteit als bijzondere Italiaan niet tot uitdrukking kan brengen door die te definiëren, maar door te doen wat dichters volgens het Griekse gezegde vaak doen: liegen. Hij moet met andere woorden metaforen gebruiken, het ene zeggen terwijl hij het andere bedoelt, om duidelijk te maken wat niet rechtstreeks gezegd kán worden.

2.

Identiteit kan ook vervreemding betekenen, het gevoel hebben dat je aan de andere kant staat, zoals mijn goede vriend Biagio Marin, de dichter uit Grado, overkwam. In 1915, in een gesprek met de kapelaan van Wenen, verklaart Marin – een Triëstse irredentist (*iemand die streeft naar de hereniging van gescheiden landsdelen, red.*) die uit is op een oorlog met Oostenrijk om van Triëst een Italiaanse stad te maken – hartstochtelijk dat hij een Italiaan is en zegt hij dat hij Oostenrijk wil vernietigen, maar als hij kort daarop tegen Oostenrijk vrijwillig dienst heeft genomen in het Italiaanse leger en door een Italiaanse officier uitgekafferd wordt, zegt hij: ‘Kapitein, u bent een schoft, wij Oostenrijkers zijn een ander soort behandeling gewend.’

3.

Nog een ander, veel sprekender voorbeeld is dit: in een ironische en verrassend luchtige aantekening vertelt Kafka over de ontmoeting die hij tijdens de eerste wereldoorlog in een trein had met een Duitse officier. De officier vraagt hem waar hij vandaan komt en daarna wat zijn nationaliteit is. Kafka geeft antwoord, maar de officier raakt er niet wijs uit wat zijn nationaliteit nu eigenlijk is. Hij is geboren in Praag, maar hij is geen Tsjech; hij is een Oostenrijks staatsburger, maar de officier ziet geen Oostenrijker in hem; hij is een jood die afgesneden is van het Jodendom. Zijn identiteit brengt de officier, zijn toevallige reisgezel, in verwarring. Kafka's identiteit is een grens: zijn lichaam is een plaats waarin allerlei soorten grenzen elkaar als littekens kruisen, snijden, overlappen.

4.

In een meesterwerkje uit de klassieke Chinese literatuur, het gedicht Achtien zangen voor nomadenfluit van Cai Yan, is de schrijfster een vrouw uit een familie

aan het keizerlijke hof tijdens de Han-dynastie, die door de Hunnen wordt ontvoerd en als gevangene wordt meegevoerd naar een voor haar barbaars land, waar ze lijdt onder haar ballingschap en het verlies van haar identiteit. Maar nadat ze getrouwd is met een hoofdman van de Hunnen en hem twee kinderen heeft geschonken, heeft ze, ook wanneer ze weer naar haar geboortegrond terugkeert, twee vaderlanden, twee identiteiten en tegelijk geen enkele, want het land van de Hunnen is haar vaderland niet, net zomin als China dat is zonder haar kinderen en haar gezin.

5.

In Barcis, een dorp in het Friulaanse middengebergte aan de oostgrens van Italië, bevindt zich een gehucht met zijn obligate documentatiecentrum over het leven en de cultuur in de voorbije eeuwen in die barre vallei. Geïntrigeerd door een niet erg bekende dichter uit de negentiende eeuw had ik mij jaren geleden tot een gemeenteambtenaar gewend om te weten of er in hun bibliotheek toevallig een boek van hem te vinden was. 'Wie vertegenwoordigt u eigenlijk?' vroeg de ambtenaar mij op zijn beurt. Hij kon zich blijkbaar niet voorstellen dat iemand op eigen houtje een boek ging zoeken of eropuit trok. Het is een lastige vraag. Natuurlijk, er zijn categorieën zat waarvan ik met recht en rede zou kunnen beweren dat ik ze vertegenwoordig: de tweevoeters, de leraren, de echtgenoten, de vaders, de zonen, de reizigers, de stervelingen, de medehuiseigenaars, maar...

Misschien heeft een van de gezichten van de toekomst zich in die afgelegen provincie aan mij geopenbaard: een wereld waarin men niet voor eigen rekening leeft – of reist, praat, leest, verlangt – maar telkens iets of iemand anders vertegenwoordigt. Het maakt weinig uit of die ander nou toevallig dezelfde naam en voornaam draagt, zoals in van die films waarin iemand zichzelf speelt. Misschien is het ik voorbestemd om niets meer te zijn dan een stand-in, of is het dat al? De identiteitskaart in plaats van de identiteit, wie weet is dat wel

een goede zaak, een bevrijding van de angst voor de onzekerheid van die identiteit en van de blinde obsessie voor de onaantastbare zuiverheid ervan.

Misschien zullen we in de nabije toekomst alleen nog of vooral Parallelacties hebben, parallel aan andere acties die er niet zijn, herhalingen en kopieën van originelen die niet bestaan, mensen die zichzelf elders achtergelaten hebben. Dat zou meteen ook een placebo kunnen zijn dat een of andere pijn verzacht, het lijden dat het ware leven en het heimwee ernaar met zich meebrengen, dat verlangen naar authentiek leven dat Ibsen met pijn in het hart 'grootheidswaan' noemde. Echter, niets van dit alles geldt voor de kansarmen, de hongerigen, de vluchtelingen, de verworpenen der aarde die hoe langer hoe meer de straten van de wereld zullen overspoelen met hun schrijnende wonden, die hen dwingen om echt te leven; het geldt niet voor de zieken en de lijdenden die door hun pijn met hun neus op het bestaan worden gedrukt. 'U weet niet wie ik ben,' zegt de bourgeois. De paria die op de grond slaapt in de straten van hem onbekende, meedogenloze grootsteden kan en zal nog, zoals Don Quichot, kunnen zeggen 'ik weet wie ik ben', terwijl om hem heen almaar luider het hooghartige koor zal klinken van hen die steeds meer gedwongen zullen moeten zeggen: 'U weet niet wie ik vertegenwoordig'.

Vertaald uit het Italiaans door Tom De Keyzer